

DOI: <https://doi.org/10.36719/2663-4619/97/71-76>

Şahnaz Ələkbərli

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Dövlət İdarəçilik Akademiyası
magistrant
sahnaz907.sa@gmail.com

Azər Musayev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Dövlət İdarəçilik Akademiyası
magistrant
azermusayev82@gmail.com

Zöhrə Kəngərli

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Dövlət İdarəçilik Akademiyası
magistrant
kengerlizohre05@gmail.com

HÜQUQİ YARDIM ALMAQ HÜQUQU: MİLLİ QANUNVERİCİLİK VƏ XARİCİ TƏCRÜBƏ (İTALIYA VƏ POLŞA ÖLKƏLƏRİNİN TİMSALINDA)

Xülasə

Hüquqi yardım almaq hüququ ölkəmizdə müstəqil Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının qəbulu ilə təsbit olunmuşdur. Belə ki, əvvəlki konstitusiyalardan fərqli olaraq, qüvvədə olan Konstitusiyanın 61-ci maddəsi məhz yüksək keyfiyyətli hüquqi yardım almaq hüququnu özündə ehtiva edir.

Eyni zamanda bu cür yardımın qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda dövlət hesabına göstərildiyi qeyd edilmişdir. Ödənişsiz hüquqi yardım aztəminatlı şəxslərin digər şəxslərlə bərabər şəkildə hüquqi yardımla təmin olunması üçün nəzərdə tutulmuşdur. İstər milli, istərsə də digər dövlətlərin qanunvericiliklərində və həmçinin BMT-nin sənədlərində bu məsələ diqqətdən kənar qalmamışdır. Bu məqalədə hüquqi yardıma həm Azərbaycan Respublikası, həm də İtaliya və Polşa kimi ölkələrin aspektindən nəzər salınmış, müqayisəli təhlil aparılmışdır.

Açar sözlər: hüquqi yardım, vəkil, ədalətli məhkəmə araşdırması, cinayət işi, qanunvericilik

Shahnaz Alakbarli

The Academy of Public Administration under the
President of the Republic of Azerbaijan
master student
sahnaz907.sa@gmail.com

Azer Musayev

The Academy of Public Administration under the
President of the Republic of Azerbaijan
master student
azermusayev82@gmail.com

Zohra Kangarli

The Academy of Public Administration under the
President of the Republic of Azerbaijan
master student
kengerlizohre05@gmail.com

The right to legal aid: national legislation and foreign experience (on the example of Italy and Poland)

Abstract

The right to access legal aid is enshrined in our country by the adoption of the Constitution of the Independent Republic of Azerbaijan. Thus, unlike previous constitutions, Article 61 of the current Constitution contains the right to access high-quality legal aid.

At the same time, it was noted that such assistance is provided at the expense of the state in cases provided for by law. Free legal aid is designed to provide low-income persons with legal assistance on an equal basis with other persons. This issue was not ignored in the legislation of both national and other countries, as well as in the documents of the UN. This article reviewed legal aid from the perspective of the Republic of Azerbaijan, as well as countries such as Italy and Poland, and conducted a comparative analysis.

Keywords: *legal aid, lawyer, fair trial, criminal case, legislation*

Giriş

Hüquqi yardım hüququ müxtəlif ölkələrdə müxtəlif hüquq normaları əsasında tanınır və qorunur. Bu hüquq ölkəmizdə müstəqil Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında təsbit olunmuşdur.

Hüquqi yardımla əlaqədar bir sıra BMT sənədləri, həmçinin xarici ölkələrin qanunvericilikləri maraq doğurur. Bu məqaləni yazmaqda məqsədimiz hüquqi yardım, həmçinin onun növlərindən biri olan ödənişsiz hüquqi yardımı həm milli, həm də xarici ölkələrin kontekstində araşdırmaq və müqayisəli təhlil etməkdir. Hüquqi yardım ədalətli məhkəmə hüququ da daxil olmaqla digər hüquqların həyata keçirilməsi üçün əsasdır, başqa sözlə, bu cür hüquqların həyata keçirilməsinin ilkin şərtidir.

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının beynəlxalq standartlara və tanınmış ən yaxşı təcrübələrə əsaslanan Cinayət Mühakimə Sistemlərində Hüquqi Yardıma Giriş Prinsipləri və Təlimatları dövlətlərə cinayət mühakimə sistemində hüquqi yardım sisteminin əsaslanmalı olduğu əsas prinsiplərə dair tövsiyələr vermək və təsirli olması üçün lazım olan xüsusi elementləri müəyyənləşdirmək məqsədi daşıyır.

Prinsiplər və təlimatlara əsasən “hüquqi yardım” tutulan, həbs olunan, cinayət törətməkdə şübhəli bilinən və ya təqsirləndirilən şəxslərin, habelə cinayət mühakiməsi prosesində zərərçəkmiş və şahidlərin kifayət qədər vəsaiti olmadıqda və ya ədalət maraqları tələb etdikdə hüquqi məsləhət, hüquqi yardım və təmsil olunmalarını əhatə edir.

Qeyd etmək lazımdır ki, dövlətlər hüquqi yardım göstərmək üçün müxtəlif modellərdən istifadə edirlər. Bunlar özəl hüquqşünaslar, müqavilə əsasında vəkillər, pro bono proqramları, paraleqallar və s. ola bilər.

Dövlətlər hüquqi yardımın göstərilməsini öz məsuliyyəti hesab etməlidirlər. Bu məqsədlə öz milli hüquq sistemlərində konkret qanunvericilik və qaydaların qəbul edilməsinin mümkünlüyünü düşünməli və əlçatan, təsirli, davamlı və etibarlı hüquqi yardım sisteminin olmasını təmin etməli, hüquqi yardım sistemi üçün lazımı insan və maliyyə mənbələrini ayırmalı və cinayətkar davranışların qarşısını almaq üçün müvafiq vasitələrlə əhalinin hüquq və vəzifələri barədə məlumatlılığını artırmalıdırlar. Dövlətlər hər kəsə qanun və məhkəmə qarşısında bərabərliyini nəzərə alınmaqla hüquqi yardımın göstərilməsini təmin etməlidirlər.

Dövlətlər hüquqi yardım almaq hüququnu müəyyənləşdirmək üçün vəsait yoxlamasından istifadə edirlər. Bu məqsədlə dövlətlər vəsaitlər üçün nəzərdə tutulmuş meyarların geniş şəkildə dərc olunmasını təmin etməli; polis məntəqələrində, həbsxanalarda və ya məhkəmələrdə təcili olaraq hüquqi yardıma ehtiyacı olan şəxslərə bu cür yardım almaq hüququnun müəyyən edilməsi müddəti üçün ilkin hüquqi yardım göstərilməli; məhkəmə, şəxsin konkret hallarını nəzərə alaraq və hüquqi yardımdan imtina səbəblərini nəzərdən keçirərək, ədalət mənafehlərinin tələb etdiyi zaman həmin şəxsə onun iştirakı ilə və ya iştirakı olmadan hüquqi yardım göstərilməsi barədə qərar qəbul

etməli. Vəsait yoxlaması ailənin ümumi gəlirlərinə əsasən hesablanırsa, lakin fərdi ailə üzvləri bir-biri ilə ziddiyyət təşkil edirsə və ya ailə gəlirlərinə bərabər çıxışı yoxdursa, yalnız hüquqi yardım istəyən şəxsin gəliri vəsait yoxlanılmasına məruz qalmalıdır (1).

Hüquqi yardım və onun növlərindən biri olan ödənişsiz hüquqi yardım həm milli qanunvericiliyimizdə, həm bir sıra beynəlxalq sənədlərdə, həmçinin BMT-nin sənədlərində öz əksini tapmışdır. Belə ki, Cinayət mühakimə sistemlərində hüquqi yardım haqqında Model Qanununa əsasən, hüquqi yardım almaq hüququ olan hər bir şəxs hüquqi yardıma çıxışda ayrı-seçkiliyə yol verməmək hüququ; cinayət mühakiməsi prosesinin bütün mərhələlərində operativ və effektiv hüquqi yardım göstərmək hüququ; hər hansı bir istintaq orqanı tərəfindən dindirmə zamanı və məhkəmənin bütün mərhələlərində hüquqi yardım göstərən şəxsin olması hüququ və s. bu kimi hüquqlara malik olmalıdır (2).

Mülki və Siyasi Hüquqlar haqqında Beynəlxalq Paktın 14-cü maddəsinə əsasən, hər bir şəxs ona qarşı irəli sürülən istənilən cinayət ittihamına baxılarkən bərabərlik əsasında aşağıdakılarla təmin olunmaq hüququna malikdir: öz iştirakı ilə mühakimə olunmaq və özünü şəxsən və ya öz seçdiyi müdafiəçisi vasitəsilə müdafiə etmək; əgər müdafiəçisi yoxdursa, bu hüququ barədə xəbərdar edilmək və ədalət məhkəməsinin mənafeyi bunu tələb etdiyi istənilən halda onun üçün təyin edilmiş müdafiəçiyə, bu müdafiəçinin haqqını ödəməyə kifayət qədər vəsaiti olmadığı istənilən halda isə pulsuz müdafiəçiyə malik olmaq (3).

Dövlətdaxili qanunvericiliyimizə nəzər salsaq, ödənişsiz hüquqi yardım hüququ Konstitusiyamızda təsbit olunan və hər kəsin yekun nəticədə məhkəmə müdafiəsini təmin edən hüquqdur. Konstitusiyamızın 61-ci maddəsinə əsasən hər kəsin yüksək keyfiyyətli hüquqi yardım almaq hüququ vardır və qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda hüquqi yardım ödənişsiz, dövlət hesabına göstərilir (4).

Həm milli qanunvericiliyimizdə, həm də xarici ölkələrin qanunvericiliyində hüquqi yardım və onun növlərindən biri kimi ödənişsiz hüquqi yardım keçən əsrin ortalarından etibarən ilk olaraq sosioloqlar tərəfindən öyrənilməyə başlanmışdır. Sosioloqlar qeyd edirdilər ki, ödənişsiz hüquqi yardım göstərilməsi iki modelə - “judicare” və “welfare” modellərinə əsaslanır. “Judicare” modelinin əsasında ilk dövrlər xeyriyyə işlərinin görülməsi dururdu. Bu cür xeyriyyə işləri çərçivəsində hüquqşünaslar heç bir ödəniş almadan və könüllü olaraq insanlara hüquqi yardım göstərirdilər və bu model 80-ci illərinə qədər davam etmişdir. Bu sistemə əsasən vəkillərə müəyyən olunmuş şəxslər qrupuna hüquqi yardım göstərilməsi üçün dövlət büdcəsindən pul ödənilir.

Ödənişsiz hüquqi yardımın göstərilməsi üzrə “welfare” modeli 1960-cı illərdə ABŞ-da o zamankı prezident Lindon Consonun “Yoxsulluqla mübarizə” proqramı əsasında tətbiq olunmağa başlanmışdır. Bu modelə əsasən, yerli icmaların nəzdində daimi hüquqşünas ştatları formalaşdırılır və bu hüquqşünaslar “judicare” modeli əsasında fəaliyyət göstərən peşəkar vəkillərin qatılmadıqları işlərə cəlb olunurlar (5).

Ödənişsiz hüquqi yardım yalnız Konstitusiyamızda deyil, bir sıra digər qanunvericilik aktlarında da öz əksini tapmışdır. Belə ki, Azərbaycan Respublikası Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 193.2-ci maddəsində göstərilir: Şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin müdafiəçinin xidmətlərini ödəməyə kifayət qədər vəsaiti yoxdursa və müdafiəçinin cinayət prosesində iştirakı bu Məcəllənin 92.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş hallarda (müdafiəçinin iştirakının məcburi olduğu hallar) təmin olunmalıdır, cinayət prosesini həyata keçirən orqan həmin şəxsə hüquqi yardımın göstərilməsini Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsi vəsaiti hesabına təmin etməlidir (6). O cümlədən Azərbaycan Respublikasının Mülki-Prosessual Məcəlləsinin 14.5-ci maddəsinə əsasən, bu Məcəllə ilə müəyyən edilmiş hallarda, vəkilin xidmətlərini ödəmək üçün kifayət qədər vəsaiti olmayan şəxs maraqlarının təmsil olunması və prosesual hüquqlarının həyata keçirilməsi üçün dövlət hesabına peşəkar hüquqi yardım almaq hüququna malikdir (7).

“Vəkillər və vəkillik fəaliyyəti haqqında” Qanunun 20-ci maddəsinə əsasən, inzibati qaydada tutulmuş şəxslərə, cinayət işləri üzrə şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxslərə və məhkəmədə vəkilin xidmətlərini ödəmək üçün kifayət qədər vəsaiti olmayan şəxslərə hər hansı bir məhdudiyət qoyulmadan vəkil tərəfindən göstərilən hüquqi yardım dövlət hesabına həyata keçirilir. Maddi

vəziyyətinə görə öz hesabına vəkil tutmaq imkanı olmayan tutulmuş şəxsə dövlət hesabına hüquqi yardım göstərən növbətçi vəkil öz vəzifələrini yerinə yetirməkdən imtina edə bilməz (8).

Başqa ölkələrlə müqayisədə ölkəmizdə adambaşına düşən vəkillərin sayı azdır. Belə ki, hər 100.000 əhaliyə Avropadakı median göstərici 120.4 ilə müqayisədə ölkəmizdə 15.7-dir. Statistik göstəricilərə əsasən, ölkəmizdə vəkillərin sayının az olması, fəaliyyətdə rəqabəti təşviq etməyə, keyfiyyətli hüquqi yardımın artırılmasına yönəlmiş tədbirlərə səbəb olmuşdur. Bununla əlaqədar olaraq Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Azərbaycan Respublikasında vəkilliyin inkişafı ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında" 22.02.2018-ci il tarixli Sərəncamı Vəkillər Kollegiyası Rəyasət Heyəti tərəfindən Hüquqi Yardım və Tədris Mərkəzinin təsis edilməsi ilə nəticələnmişdir. Mərkəz vətəndaşlara peşəkar hüquqi yardım göstərilməsi, mövcud qanunvericiliyə uyğun olaraq dövlət hesabına hüquqi yardımın göstərilməsində iştirak edən vəkillərin işinin təşkil edilməsi; məhkəmə qərarı ilə müəyyən olunmuş vəkil haqlarının vaxtında ödənilməsinin təmin edilməsi; vəkillərin peşəkarlığını daha da artırmaq üçün onların təlimlərə cəlb edilməsini təmin etmək məqsədi güdür.

Eyni zamanda, vəkillər pulsuz hüquqi yardım (dövlət büdcəsi hesabına) göstərilməsinə təşviq edilmişdir. 2018-ci ilin may ayında Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə vəkilə hüquqi yardım göstərilməsinin hər iş saati üçün ödənilən məbləğ üç dəfə artırılaraq 6 manat müəyyən edilmişdir. Bununla belə, bu haqq digər ölkələrə nisbətən çox aşağıdır. Hesab edirik ki, vəkillərə verilən saatbaşı ödənişin artırılması şəxslərə peşəkar hüquqi yardım göstərilməsində daha çox marağa səbəb ola bilər.

Hüquqi yardımın əldə edilməsinə dair BMT prinsipləri ilə dövlətlər üçün bəzi strategiyalar müəyyən edilmişdir: vəkil köməkçiləri və digər təşkilatlar tərəfindən hüquqi yardım xidmətləri göstərilməsinə təşviq etmək; universitetlərin nəzdində hüquqi yardım klinikaları vasitəsilə hüquqi yardım xidmətləri göstərilməsinin dəstəklənməsi və s. Hüquqi yardım əldə etmə hüquqlarının qanunla mövcud olmasına baxmayaraq, mövcudluğu barədə məlumatlar heç də həmişə rəsmi, yazılı və/və ya təqsirləndirilən şəxslərin ehtiyaclarına uyğun şəkildə verilmir. Bunun nəticəsində hüquqi yardıma səmərəli çıxış imkanı olmur. Hüquq xidmətlərinin coğrafi bölgüsü kənd yerlərində yaşayan insanlara daha kəskin təsir göstərir və bu qrupların və xüsusilə qadınların hüquqi yardıma çıxış imkanına təsir edir. Azərbaycan Respublikasının Vəkillər Kollegiyası aztəminatlı əhaliyə pulsuz hüquqi yardım göstərmək üçün mütəmadi olaraq bölgələrə səfərlər təşkil edir. Bundan əlavə, ASAN xidmət mərkəzlərində və Bakı Dövlət Universitetinin hüquq klinikalarında (3 və 4-cü kurs tələbələri müəllimlərin nəzarəti altında hüquqi yardım xidmətləri göstərir) və Ədliyyə Akademiyasında pulsuz hüquqi məsləhətlər verilir (9).

Digər ölkələrdə hüquqi yardımın göstərilməsinə nəzər saldıqda görürük ki, Polşada vahid hüquqi yardım sistemi və onun sistemli və mütəşəkkil şəkildə verilməsini tənzimləyən xüsusi hüquqi yardım qanunvericiliyi yoxdur. Cinayət işlərində hüquqi yardımın göstərilməsi barədə qərar hakim tərəfindən qəbul edilir. Hakim hüquqi yardım tələbinin yerinə yetirilib-yetirilməməsinə və hansı vəkilin təyin olunacağına qərar verir. Hüquqi yardım işləri ilə məşğul olan ayrı bir vəkil qrupu yoxdur: hakim Vəkillər Kollegiyası tərəfindən verilən siyahıdan vəkil təyin edir. Hakim vəkilin ixtisasına və ya mövcudluğuna diqqət yetirmək məcburiyyətində deyil, yəni cinayət qanununda az təcrübəsi olan və ya ümumiyyətlə olmayan vəkillər mürəkkəb cinayət proseslərində iştirak etmək üçün təyin edilə bilər (10).

İtaliyada isə hüquqi yardım hüququ ilk dəfə 19-cu əsrdə tanınmışdır. Dövlət tərəfindən maliyyələşdirilən hüquqi yardım milli, regional və yerli səviyyədə mövcuddur. Regional və yerli səviyyədə vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları, paraleqallar və pro bono könüllüləri də Vəkillər Kollegiyası və Hüquqi Yardım İdarəsi ilə koordinasiya hüquqi yardım xidmətləri göstərir. İtaliya Respublikası Konstitusiyasının 24-cü maddəsinə əsasən, hər hansı bir şəxs mülki və inzibati qanunvericiliyə uyğun olaraq hüquqlarını qorumaq üçün məhkəməyə müraciət edə bilər. Müdafiə məhkəmənin hər mərhələsində və instansiyasında ayrılmaz bir hüquqdur. Qanuna görə, yoxsullar bütün məhkəmələrdə iddia qaldırmaq və ya müdafiə etmək üçün lazımı vəsait almaq hüququna malikdirlər. Qanun məhkəmə səhvləri halında dəymiş ziyanın şərtlərini və formalarını müəyyənləşdirir (11).

“Patrocinio a spese dello Stato” kimi tanınan hüquqi yardım, İtaliya Konstitusiyasının 24-cü maddəsinin həyata keçirilməsinə və kifayət qədər vəsaitləri olmadığı üçün vəkil xidmətləri ilə təmin oluna bilməyən şəxslərin (mülki, inzibati və cinayət işləri üzrə) müdafiə hüququna çatmasını təmin etmək məqsədi daşıyır (12).

İtaliyada hüquqi yardım ərizəçinin gəlirindən asılıdır (əgər onun tələbi cinayət mühakiməsinə aiddirsə, həmçinin onunla birlikdə yaşayan qohumları). Dövlət hesabına himayə almaq üçün ərizəçinin illik gəliri 11.746.68 avrodan çox olmamalıdır (13).

Hüquqi yardımın alınması prosesi hüquqi yardıma ehtiyacı olan şəxsin tələbi ilə başlanır. Cinayət işlərində ərizəçi kifayət qədər vəsaiti olmaması barədə meyarlara cavab verdiyini dürüst şəkildə bildirməlidir. Hakim/vəkil də ərizəçidən həmin meyarlara cavab verdiyinə dair sübutlar istəyə bilər. Hüquqi yardım göstərən şəxslər ali hüquq təhsili almalı, peşə imtahanından keçdiyini təsdiqləyən sənədləri təqdim etməli və təcrübəli vəkillər təcrübə keçməlidirlər. Onlar həmçinin milli vəkillər kollegiyasının üzvü olmalı və dövlət tərəfindən təsdiqlənmiş hüquqi yardım təminatçıları reyestrində qeydiyyatdan keçməlidirlər.

Cinayət işlərində cinayət ittihamı ilə həbs olunan şəxslərə, cinayət törətməkdə ittiham olunan şəxslərə, cinayət ittihamı ilə azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərə, cinayət qurbanlarına, istintaq altında olan şəxslərə və cinayət törətdiyinə görə mülki və ya inzibati məsuliyyət daşıyan şəxslərə (mütləq cinayətkarlara deyil) hüquqi yardım verilir. Xüsusi şiddət kateqoriyasındakı qurbanlara isə (məsələn, təcavüz, məişət zorakılığı, təcavüz, uşaq pornoqrafiyası və s.) hüquqi yardım maddi vəziyyətindən asılı olmayaraq verilir.

Hüquqi yardım göstərənlərdən Vəkillər Kollegiyası tərəfindən müəyyən edilmiş etik qaydalara riayət etmələri tələb olunur. Bir şəxs hüquqi yardım almaq hüququna malikdirsə, lakin hüquqi yardım təminatçısı yoxdursa və ya hazırlıqsız və ixtisasızdırsa, ixtisaslı hüquqi yardım təminatçısı gəlməmişdən əvvəl məhkəmə prosesi dayandırılmalıdır.

Hüquqi yardım təminatçısı işə baxmaqdan imtina edə bilər və ya müəyyən bir hüquqi yardım alıcısını təmsil etmək öhdəliyindən azad edilməsini istəyə bilər. Cinayət işlərində, iş hüquqi yardım təminatçısına təhvil verildikdən sonra, hüquqi yardım qurumları eyni provayderin təqsirləndirilən/şübhəli şəxsin işin bütün mərhələlərində təmsil olunmasını təmin etməyə çalışırlar (14).

Hüquqi yardım xidmətlərinin keyfiyyətini izləmək üçün rəsmi bir mexanizm yoxdur, bu, əsasən vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları tərəfindən izlənilir.

İtaliyada vəkillərin edə biləcəyi hər bir peşə hərəkəti üçün minimum və maksimum mükafatlar nəzərdə tutulur. Lakin ölkədə hüquqi yardım haqqı azdır; hüquqi yardım üzrə vəkil sadə bir iş üçün 1000-1500 avro, özəl hüquqşünas isə eyni iş üçün 4000-5000 avro qazanır. Hüquqi yardım haqqı o qədər aşağıdır ki, bir çox hüquqşünas təyinatdan imtina edir və eyni zamanda təyinatla razılaşanların da işi hərtərəfli araşdırmaq üçün kifayət qədər vəsaiti və ya motivasiyası olmur (15).

Nəticə

Hüquqi yardım hüququ bir çox ölkələrdə müxtəlif hüquqi çərçivələr və konstitusiya müddəaları əsasında tanınır və qorunur. Ödənişsiz hüquqi yardım isə bərabərlik, qərəzsizlik və ədalətli məhkəmə hüququ ilə sıx bağlıdır. Aztəminatlı şəxslərə hüquqi yardım göstərməklə, bu hüquq maddi vəziyyətindən asılı olmayaraq ədalətin hamı üçün əlçatan olması prinsipini qorumağa kömək edir. Ümumiyyətlə, ödənişsiz hüquqi yardım hüququ ədalət mühakiməsinə bərabər çıxışın təmin edilməsinin və hər kəsin əsas hüquq və mənafelərinin qorunmasının vacibliyini özündə əks etdirir. Ölkəmizdə bu sahədə bir sıra islahatlar aparılsa da, hesab edirik ki, bir sıra dövlət qurumları, o cümlədən müxtəlif qeyri-hökumət təşkilatları tərəfindən hüquqşünasların və vəkillərin iştirakı ilə debatlar keçirilməli və əhəlinin hüquqi yardım barədə məlumatlılığı artırılmalı, hüquqi yardım üçün vəkillərə verilən saatbaşı ödəniş artırılmalı, ali təhsil müəssisələrinin nəzdində hüquq klinikaları yaradılmalı, o cümlədən regionlarda vəkillərin sayı artırılmalı və peşəkar hüquqi yardımın təmin edilməsinə daha çox diqqət ayrılmalıdır. Onu da qeyd edək ki, 2012-ci ildə “Ödənişsiz hüquqi yardım haqqında” qanun layihəsi hazırlansa da, bu sənəd konsepsiya olaraq qalmışdır. Hesab edirik ki, bu sahədə qanun qəbul edilməsi məqsədmüvafiqdir.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsi.
<https://e-qanun.az/framework/46950>
2. Azərbaycan Respublikasının Mülki-Prosessual Məcəlləsi.
<https://e-qanun.az/framework/46945>
3. https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/UN_principles_and_guidelines_on_access_to_legal_aid.pdf
4. https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/LegalAid/Model_Law_on_Legal_Aid.pdf
5. Mülki və Siyasi Hüquqlar haqqında Beynəlxalq Pakt.
https://www.migration.gov.az/content/pdf/5acb034968016_M%C3%BClki%20v%C9%99%20siyasi%20h%C3%BCquqlar%20haqq%C4%B1nda%20Pakt.pdf
6. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası <https://e-qanun.az/framework/897>
7. http://www.lawreform.az/upload/file_17102012_az.pdf
8. Vəkillər və vəkillik fəaliyyəti haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu.
<https://e-qanun.az/framework/257>
9. <https://rm.coe.int/access-to-justice-for-vulnerable-groups-in-azerbaijan-aze/1680a31565>
10. <https://www.justiceinitiative.org/uploads/f1742acc-fcac-4744-b894-bb553591429c/eu-legal-aid-poland-20150427.pdf>
11. https://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf
12. https://en.wikipedia.org/wiki/Legal_aid
13. <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2021/01/30/21A00437/s/>
14. https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/LegalAid/GSLA_-_Country_Profiles.pdf
15. <https://www.justiceinitiative.org/uploads/52a18cdc-4650-449b-a200-eb7f4c9a6934/eu-legal-aid-italy-20150427.pdf>

Göndərilib: 10.10.2023

Qəbul edilib: 29.11.2023